

**Delen is complex**

Koen Frenken  
over de dilemma's  
van de deeleconomie

**Fusiegedragsregels**

Veel werknemers in  
non-profitsector nu ook  
beschermd bij fusies

**Ombudsman Pensioenen**

Piet Keizer helpt  
pensioendeelnemers  
bij geschillen

# SER magazine

A portrait of Sandra Brouwer, a woman with short brown hair, smiling and wearing a dark blue blazer over a light-colored top and a necklace. She is sitting outdoors in a grassy area with a blurred background.

**Sandra Brouwer,**  
hoogleraar sociale geneeskunde

**Chronisch zieken kunnen  
bijdragen aan arbeidsmarkt**



FOTO Christiaan Krouwels

*SER* magazine is een maandelijks uitgave met nieuws en informatie over de Sociaal-Economische Raad en de Stichting van de Arbeid. Met dit blad wil de SER de overleconomie en de sociale dialoog bevorderen. Een jaarabonnement is gratis. Opgave jaarabonnementen en adreswijzigingen via [sermagazine@ser.nl](mailto:sermagazine@ser.nl)

#### Redactie

Liesbeth Breeveld (hoofdredactie), Mariëke de Valk, Berber Bijma en Corien Lambregtse (eindredactie)

T (0)70 3499 648

F (0)70 3832 535

E [sermagazine@ser.nl](mailto:sermagazine@ser.nl)

#### Aan dit nummer werkten mee

Ton Bennink, Esther Crabbendam, Dirk Hol, Felix de Fijter, Désirée van der Jagt, Pieter-Paul Jansen, Dorine van Kesteren, Christiaan Krouwels, Jeroen Poortvliet, Elke van Riel, Yvonne Zonderop

#### Redactieraad

Michaela Drahos, Sophia Geelkerken, Tyche Riemens

#### Ontwerp

2D3D

#### Opmaak

Riccardo van der Does

#### Productie

SER huisdrukkerij

#### Internet

[www.ser.nl](http://www.ser.nl)

## Lokale dynamiek

Werkbezoeken zijn voor mij een vreugde. Op de werkvloer proef ik de dynamiek van de arbeidsmarkt. Op lokaal of regionaal niveau ontstaan verrassende ideeën die een andere kijk op de arbeidsmarkt geven.

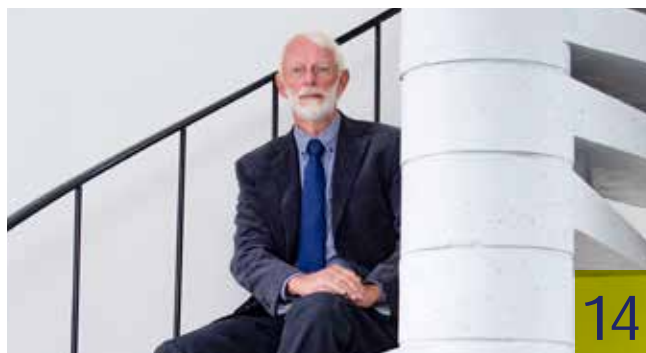
De deeleconomie is ook zo'n nieuwe ontwikkeling. Veel deelinitiatieven zijn klein en lokaal begonnen, maar beginnen steeds professioneler te worden. De deeleconomie is duurzaam, hip en leuk, zo staat in dit *SER* magazine te lezen, maar leidt ook tot nieuwe dilemma's. Het is niet altijd leuk als het huis van je burens wordt onderverhuurd en toeristen voor overlast zorgen.

Met het professionaliseren van de deeleconomie gaan de 'deelklussen' steeds meer op 'normaal' werk lijken. De vraag is hoe dat de dynamiek van de arbeidsmarkt beïnvloedt. Wat heeft die arbeidsmarkt nodig en wat is daarin de rol van sociale partners? We staan voor de uitdaging om die nieuwe vragen te verbinden aan de huidige en toekomstige arbeidsmarkt.

Eerder dit jaar heeft de SER het advies over de arbeidsmarkt en WW gepresenteerd. Op dit moment broeden we op het vervolg. Voor de arbeidsmarkt van de toekomst wordt de regio een belangrijk knooppunt, ook om mensen van werk naar werk te begeleiden. De sociale partners hebben daarbij ook een rol. De SER vindt het belangrijk om met de dienstverlening en samenwerking op regionaal niveau te experimenteren in de vorm van arbeidsmarktpilots. Daarbij zullen de sociale partners meer regie moeten voeren. Daarover hebben we het kabinet een advies gestuurd, dat wordt in dit *SER* magazine toegelicht.

Zowel de deeleconomie als het vervolgadvisie arbeidsmarkt en WW laten zien dat de nadruk steeds meer op de regionale arbeidsmarkt komt te liggen. Mijn werkbezoeken nemen mij mee in die steeds groter wordende variëteit op de arbeidsmarkt. Daarom koester ik die bezoeken. Ze zijn duurzaam en hip, maar vooral erg leuk.

Mariëtte Hamer  
*Voorzitter Sociaal-Economische Raad*



## Delen is complex 4

De deeleconomie is duurzaam en hip, maar gaat ook gepaard met nieuwe dilemma's. Koen Frenken, hoogleraar innovatiestudies, ziet de ongelijkheid toenemen. 'Wie weinig bezit, trekt aan het kortste eind.'

## Nieuwe fusiegedragsregels 7

De SER-Fusiegedragsregels gelden nu ook voor ondernemende organisaties in de non-profitsector. Commissievoorzitter Hans Schenk over het belang van bescherming van werknemers.

## Chronisch zieke werknemers 10

Ruim 5 miljoen Nederlanders hebben een chronische ziekte en dat aantal stijgt de komende jaren fors. De vraag is: hoe houden of krijgen we die chronisch zieken aan het werk? Prof. Sandra Brouwer verkent de adviesvraag van het kabinet.

## Hulp bij pensioengeschil 14

De Ombudsman Pensioenen helpt mensen die een geschil hebben met hun pensioenuitvoerder. Volgens Piet Keizer voelt dat soms als de strijd van David tegen Goliath.

## Flexibeler arbeidsmarkt 17

De arbeidsmarkt vraagt meer flexibiliteit. De SER pleit voor experimenten met regionale adviescentra en meer zeggenschap voor sociale partners. Het vervolg op het SER-advies over de arbeidsmarkt en WW.

## Overvloed op komst 20

In 2030 is schaarste verleden tijd, voorspelt schrijver en verbinder Martijn Aslander. 'Straks hebben 4 miljard mensen toegang tot kennis en oplossingen.' Deel 19 in de serie Verrekijkers.

### Verder in dit nummer

- 9 Zeepkist: Esther Crabbendam, *Verjonging*
- 19 Column: Yvonne Zonderop, *Zeven deugden*
- 22 SER Kort





De dilemma's van de deeleconomie

# Delen is hip, maar ook

Delen is duurzaam en hip, maar werpt ook vragen op. Dit najaar organiseert de SER een werkconferentie over dit onderwerp, vooruitlopend op een adviesaanvraag van het kabinet. Koen Frenken, hoogleraar innovatiestudies, ziet de inkomensongelijkheid toenemen. Wie weinig bezit, trekt aan het kortste eind.'

**TEKST** Felix de Fijter **FOTO** Christiaan Krouwels

De deeleconomie heeft de laatste jaren wereldwijd voet aan de grond gekregen. Delen is namelijk het nieuwe hebben; particulieren verhuren of delen onderling spullen. Het fenomeen kreeg bekendheid door vaandel-dragers als Airbnb, waarbij particulieren hun woning verhuren, en SnappCar, dat hetzelfde doet voor auto's. Vorig jaar werden in Nederland zo'n 15.000 deelauto's en ruim 100.000 autodelers geteld, een verdubbeling ten opzichte van 2013.

Ook op het gebied van gebruiksgoederen en voedsel doet de deeleconomie haar intrede, getuige websites als peerby.nl en thuisafgehaald.nl. De voortgaande integratie van internet en mobiele technologie in het dagelijks leven lijkt de belangrijkste randvoorwaarde voor de groei van de deeleconomie; online platforms maken onderlinge particuliere transacties immers steeds gemakkelijker.

Volgens Koen Frenken, hoogleraar innovatiestudies aan de Universiteit Utrecht, is de deeleconomie welbeschouwd niets nieuws. 'Iedereen leende de grasmaaier



# 15.000

## deelauto's telde

## Nederland vorig jaar

opkomst van Airbnb de hotelbranche en woningmarkt niet?

Over dat soort vragen vindt op 17 november bij de SER een werkconferentie plaats, waarbij betrokken actoren en stakeholders het gesprek aangaan. Een goede zaak, vindt Frenken. 'Techniek is niet iets wat ons alleen maar overkomt. We kunnen aanpassingen afdwingen, regels opstellen en de entree van nieuwe techniek op die manier proactief inbedden in de maatschappij.'

En dat is ook nodig, zegt Frenken, want als je de deeleconomie z'n gang laat gaan, kan ze een ontwrichtende uitwerking hebben op markten en sectoren. Zo zal een verdere opkomst van Airbnb naar zijn verwachting prijsstijgingen in de particuliere huursector veroorzaken. 'Woon je in een populaire wijk in bijvoorbeeld Amsterdam, dan kun je flink verdienen als je in vakantietijd even bij je partner gaat wonen en je eigen woning verhuurt.'

Ter illustratie: in de stad Amsterdam worden via Airbnb 10.000 woningen te huur aangeboden; dat is →

# complex

of kruiwagen wel eens uit aan een buurman of vriend, al dan niet tegen een vergoeding. Maar lenen aan vreemden deed je niet zo snel. Het probleem dat je een onbekende niet zomaar kon vertrouwen, is echter grotendeels opgelost dankzij de alomtegenwoordigheid van internet en sociale media. We kunnen varen op *online reviews* of even op Facebook kijken om te zien wat voor vlees we in de kuip hebben. Ook bieden de deelplatforms steeds vaker garanties en de optie tot het afsluiten van een verzekering.'

### Serieuze vragen

De deeleconomie is duurzaam en hip. Mensen hebben minder eigen spullen nodig en gaan door het delen verrassende, nieuwe contacten aan. Maar de groei van de deeleconomie roept toch ook serieuze vragen op. Want particulieren hoeven zich aan veel minder regels te houden dan bedrijven als ze bijvoorbeeld een woning verhuren. Werkt dat geen oneerlijke concurrentie in de hand? En ontwricht de massale

### Peerby

Peerby.nl stelt particulieren in staat onderling spullen uit te lenen of te verhuren. Wie een boormachine, steekwagen of stoomreiniger zoekt, plaatst een oproep op de site, die terechtkomt bij andere Peerby-leden in de buurt. Het merendeel van de gevraagde spullen wordt momenteel binnen 30 minuten gevonden, maar de ambitie is om dat terug te brengen tot een paar minuten.

Het platform heeft zo'n 100.000 gebruikers per maand. Eind vorig jaar haalde het Nederlandse bedrijf, dat ook actief is in België, Londen, Praag en Berlijn, een investering van 1,7 miljoen op voor verdere expansie. Eind dit jaar wil het bedrijf actief zijn in vijftig Amerikaanse steden.



## Via *online reviews* of Facebook kunnen we zien wat voor vlees we in de kuip hebben

ruim 10 procent van het aantal eigen woningen in die stad. De Airbnb-prijs voor een tweepersoonsverblijf bedraagt gemiddeld 121 euro per nacht. 'Je hebt in een paar weken je vakantie terugverdiend. Dat zal ook huurbazen aan het denken zetten. Waarom zouden zij, gelet op de stijgende prijzen, ook niet overgaan op tijdelijke verhuur?'

De deeleconomie kan in dat geval problemen veroorzaken. Frenken voorziet segregatie in de grote steden. 'Wie woont er straks nog in het centrum? Mensen met veel geld, die weinig thuis zijn.'

### Sociale gevolgen

Naast economische gevolgen heeft de deeleconomie volgens hem ook sociale gevolgen. 'Je gaat nieuwe contacten aan, maar bestaande contacten kunnen ook onder de deeleconomie gaan lijden. Zou je als Utrechter voorheen je familie thuis uitnodigen om de Tour de France van dichtbij te bekijken, nu ga je verhuren en verdienen. Sociale contacten worden ingewisseld voor economisch gewin. Dat is niet per se goed of fout, maar het is wel goed dat we dat waarnemen.'

Hetzelfde geldt voor de vragen op gebied van privacy. 'Mensen hebben niet in de gaten hoe alle data worden geregistreerd en opgeslagen. Maar die data zijn juist bij uitstek het groeimiddel voor de deeleconomie. Met de gegevens over koopgedrag, consumentenwensen en -voorkeuren kun je reclame maken of andere producten aanbieden.'

De misschien wel lastigste uitdaging ligt volgens Frenken in de groeiende vermogensongelijkheid als de deeleconomie verder opruikt. 'Je kunt pas wat delen als je iets bezit. Die wetmatigheid zie je aan alle kanten van de deeleconomie terugkomen. Wie veel heeft, gaat profiteren. Wie weinig bezit, trekt aan het kortste eind.'

### Dienstverlening

In de deeleconomie gaat het om individuen die onbenutte spullen tijdelijk aan elkaar verhuren. Daarom ziet Frenken de veel bediscussieerde taxidienst Uber niet als een product van de deeleconomie. 'Je bestelt iemand op afroep om van a naar b te komen. Er is dus

geen sprake van overcapaciteit, de aanbieder creëert capaciteit. De chauffeur was niet van plan die route te kiezen. Geen deeleconomie dus. En dat geldt voor alle vormen van dienstverlening tussen consumenten. Online dienstenplatforms die vraag en aanbod aan elkaar verbinden, weerspiegelen dat de deeleconomie steeds vaker via internet wordt georganiseerd.'

Maar volgens hem leidt ook dat soort dienstverlening tot nieuwe vragen. Hoe garandeer je een eerlijk loon? Zijn 'werknemers' wel verzekerd en hoe zit het met de loonbelasting over hun arbeidsinkomsten?'

Wat Frenken betreft zijn het kinderziekten waar juist dankzij de internetcomponent vroeg of laat wel weer een medicijn voor wordt gevonden. 'Vroeger was er ook een flinke kleine-klusjes-economie, maar dan zwart. De online component van deze vorm van dienstverlening maakt het pad naar effectieve wetgeving en belasting juist eenvoudiger begaanbaar. We kunnen transacties volgen en monitoren. Zo is dat ook met Marktplaats gegaan. Grootverbruikers worden door de fiscus in de gaten gehouden.' ■

### BlablaCar

Blablacar.com is een online platform dat onderling meerijden mogelijk maakt. Wie een rit wil maken, kan dat via het platform duidelijk maken. Ook informatie over het type auto, het aantal zitplaatsen en persoonlijke voorkeuren qua muziek, huisdieren en roken worden gedeeld. Wie lid wordt, moet aangeven in welke mate hij een babbelaar is: bla, blabla of blablabla.

De bestuurder bepaalt een vergoeding per zitplaats. Deze dient als compensatie voor de brandstofkosten. De bestuurder maakt dus geen winst die bij de Belastingdienst moet worden gemeld.

Investeerders waarderen het van origine Franse BlablaCar inmiddels met een waarde van 1,4 miljard. 10 procent van alle Fransen zou bij het bedrijf geregistreerd staan. In Nederland is BlablaCar vooral populair voor de langere ritten, bijvoorbeeld naar Parijs of Berlijn.





Ook werknemers van non-profit ondernemingen beschermd

# Bredere werking voor SER-Fusiegedragsregels

De SER-Fusiegedragsregels beschermen de belangen van werknemers rondom fusies. Tot dusver golden ze alleen voor de profit-sector, nu ook voor ondernemende organisaties binnen de overheid, de vrije beroepen en de non-profitsector.

**TEKST** Elke van Riel **FOTO** Shutterstock, Christiaan Krouwels

‘Het werd tijd de Fusiegedragsregels weer eens tegen het licht te houden.’ Hans Schenk, SER-kroonlid en hoogleraar Economische Wetenschappen aan de Universiteit Utrecht, was voorzitter van de Commissie Herziening Fusiegedragsregels van de SER. ‘De laatste aanpassing was in 2000. Sindsdien is het onderscheid tussen profit en non-profit vervaagd. Denk aan de privatisering van voormalige overheidsinstellingen. Ziekenhuizen, kinderdagverblijven en woningcorporaties zijn zich het afgelopen decennium ook steeds meer op de markt gaan begeven. Daardoor zijn dit soort organisaties in veel opzichten niet meer te onderscheiden van andere ondernemingen.’ De herziening leidde tot nieuwe Fusiegedragsregels, die tijdens de SER-raadsvergadering van 18 september zijn aangenomen en per 1 oktober van kracht zijn geworden.

## Aanpassingen

De belangrijkste aanpassing is de uitbreiding van het dekkinggebied van de Fusiegedragsregels, vertelt Schenk. ‘Tot nu golden de Fusiegedragsregels alleen voor bedrijven en ook voor andere sectoren als een collectieve arbeidsovereenkomst (cao) dat bepaalde.

## Het onderscheid tussen profit en non-profit is vervaagd

Vanaf nu gelden ze ook voor organisaties die zich als onderneming manifesteren en behoren tot de non-profitsector, de vrije beroepen en de overheid. Dat wil zeggen dat ze →

georganiseerd zijn als een onderneming en actief zijn op de markt.’

Andere aanpassingen hebben te maken met het voor Nederland betrekkelijk nieuwe verschijnsel van een openbaar bod op een zogeheten ‘doelwitonderneming’, met de bedoeling die over te nemen. Zo’n bod kan vooraf met de doelwitonderneming besproken zijn, maar een ‘vijandig’ bod is tegenwoordig ook mogelijk. In de Fusiegedragsregels zijn bepalingen opgenomen over het informeren van de werknemers in geval van een vijandig bod. Ook is de vertrouwelijkheid bij zowel gewone fusies als biedingen duidelijker geformuleerd.

Ook op andere punten zijn de Fusiegedragsregels gemoderniseerd. Zo is de definitie van werknemers verbreed. ‘Omdat de arbeidsmarkt flexibiliseert, hebben we de definitie van werknemer verbreed tot personen die werkzaam zijn in de onderneming, zodat ook uitzendkrachten

en bepaalde categorieën zzp’ers eronder vallen.’

### Berisping

Doel van de Fusiegedragsregels is de bescherming van de belangen van werknemers bij fusies. Bedrijven en organisaties met meer dan vijftig werknemers die plannen maken voor een fusie moeten de vakbonden daarover in een vroeg stadium informeren, zodat die de gevolgen voor werknemers in kaart kunnen brengen en substantiële invloed kunnen hebben op de besluitvorming. Schenk: ‘Met deze regels in de hand kunnen werknemers via de vakbonden hun bestuurders ertoe verleiden twee keer na te denken.’

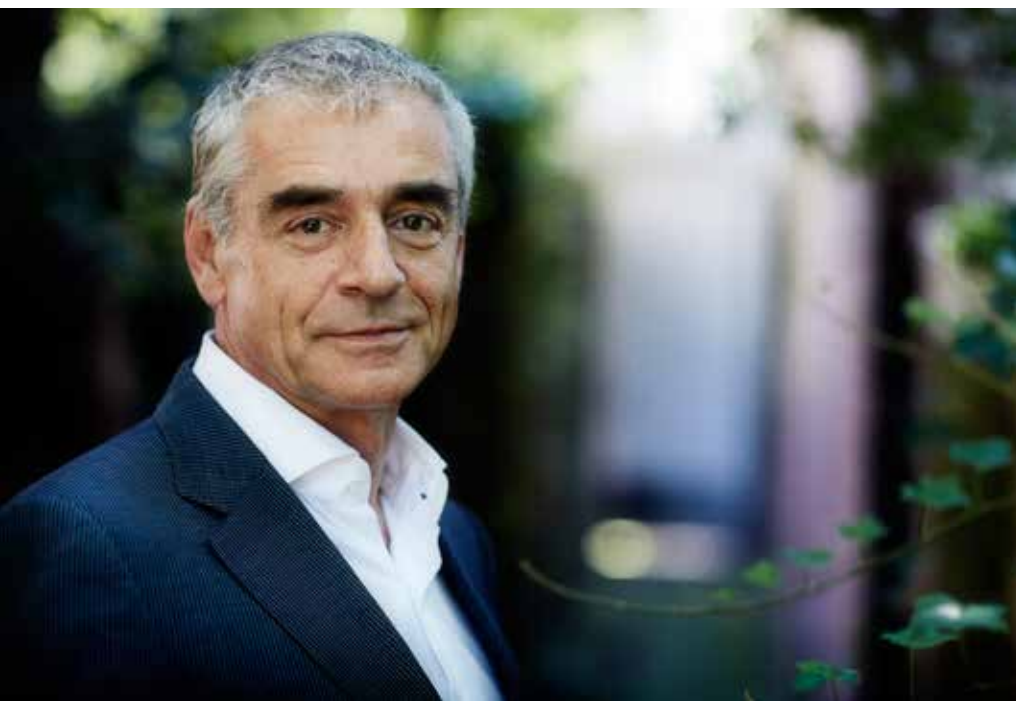
Als de vakbeweging niet of te laat is geïnformeerd, kan de Geschillencommissie Fusiegedragsregels na een klacht een openbare berisping geven. In de nieuwe regels is opgenomen dat de Geschillencommissie

er een rol als mediator bij krijgt. ‘Bij problemen kunnen partijen de Geschillencommissie vragen zelf te bemiddelen of iemand te vragen dit te doen. Daardoor wordt de drempel lager om naar de Geschillencommissie te stappen.’

De termijn waarbinnen klachten bij de Geschillencommissie kunnen worden ingediend, is in de nieuwe Fusiegedragsregels verlengd. Die termijn was één maand nadat een partij van de niet-naleving van de Fusiegedragsregels op de hoogte was of had kunnen zijn, maar wordt nu één maand na openbaarmaking van het bericht dat de fusie wel of geen doorgang vindt.

## De nieuwe Fusiegedragsregels blijven een vorm van zelfregulering

*Henk Schenk: ‘Bij problemen kan de Geschillencommissie nu ook bemiddelen’*



De Geschillencommissie kan geen boetes opleggen. Een berisping bestaat uit een persbericht waarin een bedrijf met naam en toenaam wordt genoemd. Volgens Schenk is dat behoorlijk effectief: ‘Bedrijven vinden dat echt niet leuk, want dat tast hun reputatie aan.’

### Experiment

De SER-commissie heeft als experiment gebruikgemaakt van een innovatieve consultatieprocedure: de zogeheten Synmindmethode. Twaalf deskundigen – fusiejuristen en economen – gingen via internet in discussie over de belangrijkste thema’s voor de herziening. Synmind maakte daarvan vervolgens een samenvat-



ting met conclusies. Schenk: 'Vroeger zouden deze deskundigen zich een middag vrij hebben moeten maken om te komen discussiëren bij de SER, nu deden ze het achter het bureau of in de trein.' Verder heeft de commissie overlegd met de voorzitter van de Geschillencommissie en was er vorig jaar een themanummer van het *Tijdschrift voor Ondernemingsrecht* aan de herziening gewijd.

## Een berisping van de Geschillencommissie tast de reputatie van een bedrijf aan

De nieuwe Fusiegedragsregels blijven een vorm van zelfregulering; er is geen wettelijke grondslag. Schenk: 'Ik zou zelf voor een wettelijke grondslag zijn geweest, maar de werkgevers voelden weinig voor een wettelijke bepaling erbij. De commissie is na uitgebreide discussie tot de conclusie gekomen dat het – zeker voorlopig – realistisch is om eerst te kijken hoe het zonder zo'n bepaling gaat. Aangezien de werkgevers met de hand op het hart beloofd hebben actief mee te werken aan een zo goed mogelijke bekendmaking en implementatie van de Fusiegedragsregels in sectoren die er voorheen niet mee te maken hadden, heb ik er zeker vertrouwen in.' Mocht over enkele jaren blijken dat de nieuwe partijen zich te weinig gelegen laten liggen aan de Fusiegedragsregels, dan kan alsnog worden gekozen voor een wettelijke grondslag. ■

## Verjonging

Als nieuwste SER-raadslid ontdek ik gaandeweg hoe wij de overlegeconomie hebben ingericht. Ongeschreven omgangsregels, de verschillende manieren waarop je iets neutraal kunt zeggen (afwijzend neutraal, sceptisch neutraal, goedkeurend neutraal) en de beste manier om alle neuzen dezelfde kant op te krijgen. Allemaal dingen die ik onder de knie probeer te krijgen. Iedereen doet zijn uiterste best om zelfs op de ingewikkeldste dossiers een gezamenlijk standpunt te formuleren.

Om vitaal te blijven is enige vernieuwing van de SER wel wenselijk. Vergaderingen worden al steeds leven-diger, dus we zijn goed op weg. Voor een representatieve visie op de samenleving zou enige verjonging ook geen kwaad kunnen. Ik ben het inmiddels gewend om in zalen, zeker in de polder, de gemiddelde leeftijd omlaag te halen, maar bij de SER ligt die gemiddelde leeftijd wel erg hoog. De werknemersbonden hebben met de zetels voor hun jongerenafdelingen een stapje in de goede richting genomen, maar de werkgeverskant loopt hier nog een beetje in achter.

Ik juich het initiatief van SER-voorzitter Mariëtte Hamer van harte toe: een jongerenplatform waar verschillende vertegenwoordigers van jongerenorganisaties kunnen samenkomen om, al dan niet gevraagd, te adviseren over SER-adviezen.

Deze frisse blik is een welkome stap richting een toekomstbestendige overlegeconomie. Zolang het platform nog in ontwikkeling is, zal ik mijn best doen de verantwoordelijkheid op te pakken om de stem van de jongeren in ons land luid en duidelijk te laten horen.

Esther Crabbendam  
*Voorzitter FNV Jong*



FOTO Christiaan Krouwels

A woman with short blonde hair, wearing a blue blazer and a necklace, is sitting on a bicycle. She is looking directly at the camera with a slight smile. The background shows a row of bicycles parked in front of a building with a brick facade.

Sandra Brouwer, hoogleraar Sociale Geneeskunde,  
Universitair Medisch Centrum Groningen:

# ‘Chronisch zieken kunnen ook bijdragen aan de arbeidsmarkt’

We worden met z'n allen ouder, maar paradoxaal genoeg ook zieker. Bijna 5,3 miljoen Nederlanders lijden aan een of meer chronische aandoeningen. De grote vraag is: hoe houden of krijgen we die chronisch zieken aan het werk? Prof. Sandra Brouwer, Universitair Medisch Centrum Groningen, pleit ervoor om voor deze doelgroep ruimte te maken.

Naar schatting van het RIVM loopt het aantal mensen met een chronische aandoening de komende vijftien jaar op naar 7 miljoen. Bijna de helft van de Nederlanders heeft dan een ziekte als COPD, suikerziekte, kanker, lage rugpijn of psychische klachten.

Met die wetenschap in het hoofd heeft het kabinet de SER advies gevraagd over de vraag wat er nodig is om chronisch zieken aan het werk te houden en te krijgen. Gezien dat enorme aantal is het niet alleen wenselijk, maar zelfs noodzakelijk dat mensen met een chronische ziekte hun bijdrage leveren aan de samenleving en meedoen op de arbeidsmarkt.

Prof. Sandra Brouwer, hoogleraar Sociale Geneeskunde aan het Universitair Medisch Centrum Groningen, doet al jaren onderzoek naar de arbeidsparticipatie en re-integratie van mensen met een arbeidsbeperking. Haar drijfveer is dat mensen die door ziekte wat minder kunnen dan anderen, wel de kans krijgen om mee te doen en duurzaam te participeren in de samenleving. Zij onderzoekt wat daarvoor nodig is en welke maatregelen daarbij helpen.

*Om met een bekend vooroordeel te beginnen: willen en kunnen mensen met een chronische ziekte zelf wel werken?*

'Verreweg de meeste mensen willen graag bijdragen aan de samenleving. Het voelt goed om 's ochtends op te staan en aan het werk te gaan. Dat geldt ook voor mensen met een chronische ziekte. Maar het vooroordeel in de maatschappij is dat mensen met een chronische ziekte vaker en langduriger uitvallen dan gezonde werknemers en dus minder productief zijn. Werkgevers staan daardoor niet te springen om chronisch zieke mensen in dienst te nemen of te houden, terwijl die groep juist

enorm gemotiveerd is om te werken en ook een positieve bijdrage kan leveren aan een bedrijf of organisatie. Daarom is het belangrijk om het onderwerp chronische ziekten meer bespreekbaar te maken. In gesprekken kunnen oplossingen worden gezocht die goed zijn voor de betrokken werknemer en voor de organisatie.'

*Is het niet belangrijker om nu alle krachten te bundelen om te voorkomen dat het aantal chronisch zieken verder stijgt?*

'Zeker is dat belangrijk. Maar aan gezondheidsbevordering is de laatste jaren al veel aandacht besteed. Veel werkgevers bieden werknemers bijvoorbeeld een preventieve gezondheidscheck aan. Ook wordt er veel gedaan om het belang van een gezonde leefstijl onder →

### Wie is Sandra Brouwer?

Sandra Brouwer (1976, Bedum) studeerde aan de Rijksuniversiteit Groningen en promoveerde op het meten van arbeidsbeperkingen bij patiënten met chronische lage rugpijn. Ze begon haar loopbaan als promovendus bij het Centrum voor Revalidatie van het Universitair Medisch Centrum Groningen. Op 1 december 2014 werd ze benoemd tot hoogleraar Sociale Geneeskunde, in het bijzonder arbeidsparticipatie en re-integratie van kwetsbare groepen. De leerstoel wordt financieel ondersteund door Instituut Gak, een fonds dat subsidie verstrekt aan projecten op het terrein van sociale zekerheid en arbeidsmarktbeleid. Brouwer richt zich met haar onderzoek op het versterken van de arbeidsdeelname van chronisch zieken en arbeidsgehandicapten.





## Als arbeidsproductiviteit de enige maat is, wordt het heel lastig om voor chronisch zieken een plek op de arbeidsmarkt te vinden

de aandacht te brengen. In steeds meer kantines wordt gezonde voeding aangeboden. Maar uiteindelijk is het de verantwoordelijkheid van iemand zelf hoe hij leeft en welke keuzes hij maakt. In het kader van deze adviesaanvraag lijkt het mij zinnvoller om de aandacht daadwerkelijk te richten op participatiemogelijkheden voor de groep werkenden met een chronische ziekte. De realiteit is dat hun aantal stijgt. Laten we dus vooral onderzoeken wat er nodig is om deze mensen op de arbeidsmarkt te krijgen of te houden.'

### *Is elke chronische ziekte een belemmering om te werken?*

'De mate van beperking kan per ziekte verschillen, maar zodra de ziekte chronisch wordt, blijkt de precieze aard van de ziekte minder belangrijk te worden. Dan spelen vooral persoonlijke en omgevingsfactoren een belangrijke rol, zo hebben wij in onze studies ontdekt. De mogelijkheden om te werken hangen niet alleen af van de vraag of iemand kan en wil werken, maar ook of hij de mogelijkheid krijgt om te blijven werken. In kleinere organisaties blijkt het vaak makkelijker om de juiste ondersteuning te organiseren dan in grotere. Hoe korter de lijnen, hoe beter.

Bij veel chronische ziekten speelt vermoeidheid een rol. Daarom is het belangrijk dat de werknemer eigen regelmogelijkheden heeft en de nodige flexibiliteit krijgt. Het is bijvoorbeeld fijn als mensen thuis kunnen werken of op een 'slechte' dag later kunnen beginnen. Dat zou voor werknemers met een chronische ziekte op bepaalde momenten een uitkomst zijn.'

### *Zouden werkgevers meer kunnen doen voor werknemers met een chronisch ziekte?*

'Veel werkgevers bieden al van alles aan op het gebied van gezondheidsbevordering op de werkvloer. Ergonomische werkplekken, stressmanagement- en fitnessprogramma's bijvoorbeeld. Maar de meeste werknemers maken hiervan weinig gebruik. Een generiek aanbod sluit lang niet altijd aan bij de specifieke behoefte van werknemers met een chronische ziekte.

Voor hen is het vooral van belang dat hun ziekte en de beperkingen die daarmee gepaard gaan, bespreekbaar worden gemaakt. Dat ze in een open sfeer met hun werkgever naar oplossingen kunnen zoeken. Ze hebben vooral behoefte aan flexibiliteit in werkuren, de mogelijkheid om thuis te werken en minder werkstress. In het werk van hoger opgeleiden is dat

## **SER-adviesaanvraag chronisch zieke werknemers**

Minister Edith Schippers (Volksgezondheid, Welzijn en Sport) heeft op 3 juli, mede namens minister Lodewijk Asscher (Sociale Zaken en Werkgelegenheid), de adviesaanvraag chronisch zieke werknemers bij de SER ingediend. Volgens de adviesaanvraag gaat het bij chronisch zieke werknemers om 'personen met een of meerdere onomkeerbare aandoeningen, zonder uitzicht op volledig herstel, met een gemiddeld lange ziekteduur, die ten minste twaalf uur betaald

werk verrichten dan wel daadwerkelijk willen verrichten'. De centrale vraag in de adviesaanvraag luidt: hoe kunnen de betrokken partijen (individuele werkgevers, chronisch zieken, zorgverleners en andere relevante actoren) het toenemend aantal chronisch zieken aan het werk houden en krijgen? Het kabinet wil het advies graag voor het eind van dit jaar ontvangen. Een SER-commissie onder leiding van kroonlid Louise Gunning heeft de aanvraag inmiddels opgepakt.



## Er hangt heel veel van af hoe een persoon zelf met zijn ziekte omgaat, maar ook in welke mate de werkgever ondersteuning biedt

vaak beter te organiseren dan in productiebanen. In ploegendiensten is het ook niet zo gemakkelijk. Dan moet er naar andere oplossingen worden gezocht. Daar moet het gesprek tussen werkgever en werknemer over gaan.

Om echt verschil te maken, is het van belang dat vaste functieprofielen worden losgelaten, want die maken het voor deze doelgroep veelal onmogelijk om te blijven werken. In plaats daarvan dienen functies te worden gemaakt waarin mensen bepaalde deeltaken kunnen doen en eventueel minder uren hoeven te werken. Als we willen dat meer mensen mee kunnen doen, dan moeten we aan dat soort oplossingen denken: deelfuncties, meer regelmogelijkheden en omscholing als bepaalde werkzaamheden niet meer mogelijk zijn.'

### *Wat kan een werknemer met een chronische ziekte zelf doen om te participeren op de arbeidsmarkt?*

'Er hangt heel veel van af hoe een persoon zelf met zijn ziekte omgaat. Het helpt als iemand zijn ziekte of beperking accepteert, een plek geeft en de regie herneemt over zijn eigen leven. Maar het probleem is dat niet iedereen die eigen regie kán oppakken, juist omdat hij ziek en kwetsbaar is. Het is dan van groot belang dat de werknemer samen met de werkgever of arbo-professionals in kaart brengt welke knelpunten zich voordoen en dat ze samen op zoek gaan naar mogelijke oplossingen. Dat vergroot de kans om te blijven participeren op de arbeidsmarkt.'

### *De arbeidsmarkt wil vooral mensen met een hoge arbeidsproductiviteit. De productiviteit moet zelfs omhoog. Gaat dat wel lukken met werknemers met een chronische ziekte?*

'Dat is een cruciale vraag. Als arbeidsproductiviteit de enige maat is, wordt het heel lastig om voor deze

mensen een plek op de arbeidsmarkt te vinden.

Maar als we echt ernst willen maken met de participatiesamenleving, dan zullen we andere criteria moeten hanteren dan alleen arbeidsproductiviteit. En daarmee bedoel ik niet dat werkgevers vanuit liefdadigheidsoverwegingen mensen in dienst moeten nemen, maar vooral moeten kijken naar wat iemand wel kan bijdragen.

Als medewerkers met een chronische ziekte op een passende manier worden ingezet, dan zal het productieverlies meevallen. Het inzetten van deze mensen bespaart bovendien zorg- en uitkeringskosten. Laten we dat macro-economische aspect niet vergeten, al is dat lastig hard te maken.'

### *Er zijn de afgelopen jaren heel wat rapporten verschenen en pilots uitgevoerd om de arbeidsparticipatie van chronisch zieken te verhogen. Tot nu toe heeft het niet erg geholpen. Kan een nieuw SER-advies een verschil maken?*

'Er is al heel wat in gang gezet, maar omdat het aantal mensen met een chronische ziekte blijft stijgen, wordt de noodzaak om resultaten te bereiken alleen maar groter. Elke inspanning die op dit gebied wordt geleverd, is gewenst. Oplossingen die werkelijk helpen, zijn overigens gebaseerd op een integrale aanpak, waarbij werknemers, werkgevers, zorgverleners, HRM-professionals en juristen samenwerken. De SER-commissie zal vanuit verschillende invalshoeken en vakgebieden naar dit vraagstuk moeten kijken. Het lijkt mij heel verstandig van het kabinet om werkgevers en werknemers te vragen om op dit gebied zelf verantwoordelijkheid te nemen, omdat oplossingen vooral op dit niveau moeten worden gezocht. Maar het blijft een belangrijke maatschappelijke taak om te streven naar een inclusieve arbeidsmarkt waaraan ook chronisch zieken en gehandicapten kunnen deelnemen.' ■



Ombudsman Pensioenen Piet Keizer onderzoekt klachten

# Onafhankelijke hulp bij pensioengeschil

De Ombudsman Pensioenen ontvangt elk jaar honderden klachten van mensen over de manier waarop hun pensioenreglement wordt uitgevoerd. Een derde van de klagers krijgt gelijk. Piet Keizer, sinds 12,5 jaar Ombudsman, over nut en noodzaak van dit onafhankelijke instituut.

**TEKST** Berber Bijlma **FOTO** Jeroen Poortvliet





Als bij een geschil tussen een grote pensioenuitvoerder en een particulier blijkt dat de particulier gelijk heeft, dan voelt hij zich als David tegenover Goliath. Piet Keizer vervult sinds 12,5 jaar de functie van Ombudsman Pensioenen. Het instituut is sinds dit jaar bij de SER gehuisvest. Een klein instituut overigens: Keizer wordt bijgestaan door een inhoudelijk secretaris en een administratief medewerker. Zelf werkt hij één dag per week. In totaal nog geen twee fte.

De zaken die de ombudsman krijgt voorgelegd, zijn inhoudelijk heel verschillend. Klachten over de *inhoud* van een pensioenreglement behandelt hij niet, want dat zijn afspraken die de sociale partners aan de onderhandelingstafel hebben gemaakt. Keizer buigt zich uitsluitend over meningsverschillen over de *uitvoering* van dat reglement. Bijvoorbeeld als iemand meent recht te hebben op een partnerpensioen, als er fouten zijn gemaakt in de berekening of als een pensioenuitvoerder reden ziet om een pensioenuitkering te verlagen.

### Voorlichting

In een op de drie gevallen krijgt de klager gelijk, vertelt Keizer. Als er een geschil is, verdiept hij zich in de materie. 'Pensioenen zijn ingewikkeld; soms menen mensen een fout te ontdekken, terwijl er niets aan de hand is.' Soms kan het probleem worden opgelost met goede voorlichting. Keizer vraagt ook altijd aan de pensioenuitvoerder of die vindt dat (eerst) een interne klachtenprocedure doorlopen moet worden, als dat nog niet is gebeurd. 'De eigen klachtenafhandeling van pensioenuitvoerders is de laatste jaren sterk verbeterd. Ik heb geen zicht op wat buiten mij om via die klachtencommissies wordt afgehandeld, maar ik vermoed dat de vijf- à zeshonderd klachten die ik jaarlijks krijg, het topje van de ijsberg zijn.' De afhandeling van klachten gaat doorgaans vrij snel: de gemiddelde doorlooptijd is dertig werkdagen. 'We zijn deels afhankelijk van de reactie-

snelijkheid van de pensioenuitvoerder. Het is wel eens voorgekomen dat ik anderhalf jaar met een pensioenuitvoerder over een zaak heb gecorrespondeerd.'

### Kenbaarheid

In veel gevallen gaat het om relatief kleine bedragen of percentages, maar soms komt Keizer schrijnende gevallen tegen. 'Veel fondsen kennen bijvoorbeeld de regeling dat na arbeidsongeschiktheid de premievrije opbouw van het pensioen doorgaat. Tegenwoordig wordt dat automatisch via het UWV geregeld, maar vroeger moest je er zelf achteraan. Binnen een jaar na de arbeidsongeschiktheid moest de werknemer zélf aan de pensioenuitvoerder vragen om de pensioenopbouw te laten doorlopen. Veel mensen wisten dat niet. Zij komen er na soms twintig jaar arbeidsongeschiktheid achter dat ze maar een half pensioen hebben opgebouwd, namelijk over de eerste twintig jaar dat ze wél hebben gewerkt.'

## De afhandeling van een klacht duurt gemiddeld dertig werkdagen

'In zulke zaken is 'kenbaarheid' een belangrijk begrip: had de klager redelijkerwijs kunnen weten dat hij zélf contact had moeten opnemen met het pensioenfonds? In veel gevallen is dat niet zo. Vroeger liep alle informatie over het pensioen via de werkgever, maar bij arbeidsongeschiktheid moest de werknemer ineens zélf iets voor zijn pensioen regelen. Als het niet redelijk is om te verwachten dat de klager dit had kunnen weten, adviseer ik de pensioenuitvoerder de premievrije opbouw met terugwerkende kracht te realiseren, en dus een volledig pensioen uit te keren.'

### Rechter

De uitspraken van de Ombudsman zijn weliswaar niet bindend, maar worden als regel wel gevolgd. Keizer, die eerder onder meer bij de Pensioen- en Verzekeringskamer heeft gewerkt, heeft het een paar keer meegemaakt dat een fonds de klager geen gelijk wilde geven, waarna de



## Vermoedelijk zijn de 500 à 600 klachten per jaar het topje van de ijsberg

zaak alsnog voor de rechter kwam. 'Dat gebeurde bijvoorbeeld toen een fonds na vijftien jaar de pensioenuitkering plots wilde verlagen, omdat die te hoog was berekend. De gepensioneerde was inmiddels al rond de tachtig. Ik vond het onbillijk om de uitkering alsnog te verlagen, maar het fonds was het daar niet mee eens.' De rechter velde echter hetzelfde oordeel als de Ombudsman: de pensioenuitkering mocht niet worden verlaagd.

### Onafhankelijk

De Ombudsman Pensioenen werd in 1995 ingesteld door de Vereniging van Bedrijfstakpensioenfondsen en de Stichting voor Ondernemingspensioenfondsen. In die tijd was er veel aandacht voor de rechten van consumenten. De Ombudsman Schadeverzekeringen dateert uit diezelfde periode. Aanvankelijk was de Ombudsman Pensioenen gehuisvest bij en organisatorisch verweven met het Klachteninstituut Financiële Dienstverlening (Kifid). Begin dit jaar kreeg de Ombudsman een andere positie. Keizer: 'De SER kon ons een onafhankelijke plek bieden en heeft bovendien zelf ook affiniteit met pensioenen. Zodoende zitten we hier heel goed.'

Om de onafhankelijkheid van de Ombudsman Pensioenen zeker te stellen, wordt momenteel gewerkt aan aanpassing van het reglement. De Ombudsman wordt straks niet meer door de pensioenuitvoerders benoemd, maar door de sociale partners. 'Nu worden de partijen die de Ombudsman

benoemen, door diezelfde Ombudsman beoordeeld. Dat gaan we anders regelen. Daarmee worden we nog onafhankelijker.'

### Krenten

Keizer is met bijna 67 jaar inmiddels pensioengerechtigd, maar kiest ervoor om zijn benoemingsperiode (tot zijn zeventigste) vol te maken. 'Het is maar één dag per week', relativeert hij. 'Ik vind het leuk om mensen te helpen bij deze moeilijke materie.'

## Soms komen we schrijnende situaties tegen

Het meest geniet hij van de krenten uit de pap: zaken die inhoudelijk zeldzaam en boeiend zijn. 'Ik herinner me de zaak van een vrouw die bij ons kwam omdat ze tevergeefs weduwepensioen had aangevraagd. Haar man had in Nederland gewerkt. Bij zijn overlijden was hij volgens Marokkaans recht met twee vrouwen getrouwd. De vrouw die bij ons kwam, was het langste met hem getrouwd geweest. Wij hebben er met succes voor gepleit dat zij het weduwepensioen zou krijgen. Gelukkig konden we de andere echtgenote ook helpen door haar te wijzen op het wezenpensioen dat ze voor haar vijf jonge kinderen kon aanvragen. Dat was bij elkaar nog meer dan het pensioen dat ze kwijtraakte.' ■

### Wat doet de Ombudsman Pensioenen?

De Ombudsman Pensioenen is een onafhankelijke instelling die klachten en geschillen behandelt over de uitvoering van een pensioenreglement. Zaken kunnen worden voorgelegd door (gewezen) deelnemers van dat reglement, ook als zij gepensioneerde zijn, of door hun nabestaanden. Meer informatie op [www.ombudsmanpensioenen.nl](http://www.ombudsmanpensioenen.nl)



Vervolg op SER-advies arbeidsmarkt en WW

# Arbeidsmarkt vraagt om experimenten

De arbeidsmarkt vraagt meer flexibiliteit. Volgens de SER zijn er regionale adviescentra nodig om nieuwe werklozen snel aan het werk te helpen. Daarnaast is het van belang dat de sociale partners meer regie krijgen over het arbeidsmarktbeleid.

**TEKST** Dorine van Kesteren **FOTO** Dirk Hol, Christiaan Krouwels

Een dynamische arbeidsmarkt vraagt werkgevers en werknemers die wendbaar zijn, zodat werkloosheid wordt voorkomen of beperkt. Het SER-advies *Werkloosheid voorkomen, beperken en goed verzekeren*, dat in februari verscheen, bevat voorstellen om die wendbaarheid te vergroten. De SER wil deze voorstellen praktijkgericht benaderen en stelt daarom voor om eerst een aantal regionale pilots uit te voeren. In een brief die in juli aan het kabinet is verstuurd, gaat de SER nader in op deze pilots.

## Pilots adviescentra

In het advies pleitte de SER onder meer voor de oprichting van 35 regionale adviescentra. In die adviescentra kunnen partijen zoals de vakbeweging en uitzendbureaus begeleiding bieden aan mensen die hun baan zijn kwijtgeraakt of dreigen te verliezen. Deze dienst-

verlening gaat vooraf aan die van het UWV.

Romke van der Veen, hoogleraar Sociologie van arbeid en organisatie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, is voorzitter van de SER-commissie die het advies heeft gemaakt. 'Tussen het moment waarop mensen hun baan kwijtraken en het moment dat zij daadwerkelijk WW krijgen, zit een gat in de dienstverlening. In Nederland krijgen van-werk-naar-werk-activiteiten relatief minder aandacht dan in veel andere Europese landen. Vanaf de ontslag-aanzegging is intensievere begeleiding nodig. Uit onderzoek weten we dat in de eerste drie maanden van de WW de kans het grootste is dat iemand een baan vindt. Het UWV heeft weinig ruimte en middelen om mensen in dit stadium te begeleiden; daar kunnen de sociale partners dus nuttig werk doen.'



### Experimenteerruimte

Voorwaarde voor de pilots is dat zij worden gesteund door de sociale partners, schrijft de SER nu in de brief aan het kabinet. Bij de pilots met de adviescentra moet het verder gaan om individuele dienstverlening, die op regionaal niveau wordt georganiseerd. Voor het overige krijgen de projectpartners alle ruimte. Van der Veen: 'We willen dat werkgevers- en werknemersorganisaties, eventueel met hulp van UWV, gemeenten en onderwijsinstellingen, zélf met innovatieve ideeën

*Romke van der Veen: 'Vanaf de ontslaan-zegging is intensievere begeleiding nodig'*



komen voor deze nieuwe vorm van dienstverlening en kijken hoe die in de praktijk uitpakken.' Volgens hem is er experimenteerruimte op de arbeidsmarkt nodig, omdat er tot nu toe weinig bekend is over de effectiviteit van werkloosheidsbestrijding.

## Tussen het verlies van een baan en WW zit een gat in dienstverlening

'We willen nadrukkelijk geen nieuw instituut oprichten, maar experimenteren met bepaalde vormen van dienstverlening. Denk bijvoorbeeld aan competentietests gericht op vacatures binnen en buiten de sector en op nieuwe loopbaanmogelijkheden.'

De locatie van de adviescentra staat niet op voorhand vast: het kan een bestaand Werkplein zijn, maar ook een ander regionaal platform of bedrijf. Ook de doelgroep is niet precies afgebakend. Van der Veen: 'Primair gaat het om werknemers die recht hebben op WW, recent zijn ontslagen of met ontslag worden bedreigd. Maar de pilots zijn er ook om na te gaan of het effectief is om ondersteuning te bieden aan zzp'ers of werknemers die nog niet met ontslag zijn bedreigd.'

### Pilots regievoering

Daarnaast is het volgens de SER van belang om de regievoering door de

sociale partners bij het arbeidsmarktbeleid en de WW te vergroten. Dit is nodig omdat werkgevers en werknemers zelf de meeste invloed hebben op het ontstaan en voortduren van werkloosheid. De SER stelt voor om ook ook hiervoor een aantal pilots op te zetten.

Van der Veen: 'Bij deze pilots gaat het om praktische activiteiten die het sectorale en regionale niveau beter met elkaar verbinden en sectoren onderling meer laten samenwerken: bijvoorbeeld periodiek overleg tussen arbeidsmarktpartijen, gezamenlijk arbeidsmarktbeleid of de oprichting van een regionale pool van werkzoekenden.'

In deze pilots moet de gewijzigde infrastructuur van de arbeidsmarkt tot uitdrukking komen. 'Dankzij arbeidsmarktregio's, werkpleinen en werkbedrijven wordt de arbeidsmarkt steeds regionaler, terwijl veel van-werk-naar-werkactiviteiten nog steeds op sectoraal niveau plaatsvinden.'

De regiepilots kunnen volgens Van der Veen aansluiting zoeken bij succesvolle samenwerkingsprojecten, zoals sectorplannen of regionale actieplannen jeugdwerkloosheid. 'Maar er kan ook een verband worden gelegd met de regionale werkbedrijven, waar sociale partners, UWV en gemeenten samenwerken om mensen met een arbeidsbeperking aan de slag te helpen.'

### Evalueerbaarheid

Een belangrijke eis aan beide soorten pilots is dat ze evalueerbaar zijn en betrouwbare conclusies opleveren

over de effectiviteit ervan. Volgens Van der Veen is spreiding van de pilots daarom heel belangrijk: zowel qua type activiteit als qua regio en sector. 'Op die manier kan het effect worden getoetst in verschillende omstandigheden, bijvoorbeeld bij hoge en lage werkloosheid en bij veel en weinig openstaande vacatures.'

## In de eerste drie maanden WW is de kans om een baan te vinden het grootst

De SER vraagt minister Asscher in de brief middelen vrij te maken voor de pilots, zodat die tussen 2016 en 2020 kunnen worden uitgevoerd. Mogelijk kunnen projectpartijen zelf ook een bijdrage leveren via cofinanciering. 'De SER zal de voorstellen alleen toetsen op evalueerbaarheid. Het ligt voor de hand dat het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de Stichting van de Arbeid zorgdragen voor de selectie, coördinatie en uitvoering van de pilots', aldus Van der Veen. 'Wij adviseren om de pilots te laten monitoren en evalueren door een onafhankelijk onderzoeksbureau. Dan weten we welke pilot-onderdelen het waard zijn om structureel in te voeren.' ■

## Zeven deugden

Zijn boek *Dit kan niet waar zijn* ging al 200.000 keer over de toonbank. Joris Luyendijk, een goede journalist en een aardige jongen bovendien, maar ook: wat een fatalist. De financiële sector is een pervers systeem dat ons allen regeert, schrijft hij. Elke poging om van binnenuit iets te verbeteren, is bij voorbaat kansloos. Je kunt het werknemers dus niet verwijten dat ze een systeem in stand houden dat de volgende crisis in zich draagt. Alleen de internationale politiek kan dit oplossen.

Hij bedoelt het vast sympathiek, maar wat een somber mensbeeld houdt Luyendijk erop na. Alsof we allemaal slappe volgers zijn, zonder verantwoordelijkheidsbesef. Alsof er niet steeds overal mensen opstaan die een weg zoeken uit de woestijn. Moedige mensen die onze steun verdienen, in plaats van een mismoedig schouderophalen.

Ik denk aan de voormalige bankier die op een symposium een fraai idee opperde hoe bestuurders kunnen voorkomen dat ze opnieuw uit de bocht vliegen. Gebruik de zeven deugden, zei hij. Meet al je lastige beslissingen daar aan af. Dus niet alleen: is het een verstandig plan? Maar ook: is het rechtvaardig, moedig en gematigd? Getuigt het van geloof, hoop en liefde?


Voor die 'liefde' is interessant. Dat gaat niet om een romantisch gevoel, maar om naastenliefde – een nogal in onbruik geraakte term. Liefde stelt de vraag: tot welke gemeenschap behoort je als bank? Is onze beslissing goed voor die gemeenschap? Wat een belangrijke vraag!

Ik verschil dus van mening met Luyendijk. Liever dat in de bestuurskamer zo'n vraag oprecht wordt gesteld dan dat politici de knoop doorhakken, gedreven door sentiment of dat regelgevers alles plat slaan in een bureaucratisch systeem. Politiek en regelgeving kunnen de menselijke verantwoordelijkheid nooit vervangen. Mensen blijven verantwoordelijk voor hun beslissingen, hoe moeilijk die ook kunnen zijn.

Yvonne Zonderop  
Journalist, gespreksleider,  
auteur en eigenaar van  
[www.onsdigitaleleven.nl](http://www.onsdigitaleleven.nl)



FOTO Christiaan Krouwels



Netwerker en verbinder Martijn Aslander

# Een wereld van overvloed en altruïsme

De wereld van 2030 wordt een wereld van overvloed. De schaarste aan water en energie is straks voorbij, voorspelt Martijn Aslander, schrijver, spreker en verbinder. 'Straks hebben 4 miljard mensen via internet toegang tot kennis, ideeën en oplossingen.'

TEKST Ton Bennink FOTO Dirk Hol

Over tien jaar houdt het merendeel van de huidige grote bedrijven op te bestaan, evenals de pensioenfondsen die in deze bedrijven investeren. 'Het komende decennium wordt erg spannend', voorspelt Martijn Aslander, verbinder van mensen, ideeën en informatie. 'Banken, verzekeraars, energiereuzen, farmaceuten en overheidsorganisaties zijn vanwege een gebrek aan zelflerend vermogen te duur, te traag en te log. Dankzij de ongekende mogelijkheden van de creativiteit en denkkracht van miljarden mensen, nemen technologie, digitalisering en innovaties hun taken over.'

De toekomst is een maatschappij van overvloed en altruïsme. 'Een overvloed aan innovaties en creativiteit maakt van schaarste een achterhaald begrip. Het grote verschil met het tijdperk van de stoommachine en de lopende band is dat toen zo'n 0,01 procent van de wereldbevolking

de productiemiddelen bezat. Straks hebben 4 miljard mensen vrije toegang tot kennis en oplossingen voor problemen, dankzij de netwerk- en informatiesamenleving. Elke dag worden er duizenden ideeën gelanceerd met een veelvoud aan vervolginnovaties, dankzij mobiel, internet en sensortechnologie.'

De voorbeelden zijn volgens hem talrijk. 'Een snuggere geest uit een gebied waar het meestal bewolkt is, ontdekte dat gras daar toch altijd mooi groen is. Hij vroeg zich af hoe het kon dat het zonlicht daar effectief door de bewolking scheen. Hij ontwikkelde een lens die je over zonnecellen schuift, waardoor het zonlicht dat nodig is voor fotosynthese duizend keer sterker wordt.'

## Deeltjesversnellers

'Sociale deeltjesversnellers' gaan er volgens Aslander voor zorgen dat 'oude' problemen als water- en



energietekort snel worden opgelost. ‘Water en elektriciteit zijn straks niet meer schaars. Door steeds betere energiewinning uit zonlicht, houden we zelfs energie over. Ontzilten van water is straks ook geen probleem meer.’

Ook op farmaceutisch gebied zal een versnelling plaatsvinden. ‘Apple lanceerde vorig jaar een researchkit waarmee een gebruiker 800 miljoen medegebruikers van het besturings-systeem IOS om input kan vragen. Een dag na de lancering had een gebruiker al meer participanten voor zijn borstkankeronderzoek dan alle farmaceuten bij elkaar.’

## We hebben geen economisch model dat rekening houdt met overvloed en altruïsme

Doordat de innovaties gratis zijn en vaak door onbaatzuchtigheid worden ingegeven, blijven producten goedkoop of zelfs kosteloos. ‘Het altruïsme zie je terug in bijvoorbeeld Wikipedia. Niemand heeft meer een Winkler Prins in huis. Deze ontwikkeling voltrekt zich onder onze ogen, alleen de politiek ziet het nog niet. Politiek-bestuurlijke ontwikkelingen lopen achter op maatschappelijk technologische ontwikkelingen.’

Hij denkt dat Nederland in de wereld van overvloed en altruïsme een gidsland kan zijn. ‘Laten burgers, bedrijven en overheid recht-

### Verreijkers

Waar verdienen we in 2030 ons brood mee? Wat zijn dan onze problemen? Wat is dan opgelost? In de serie Verreijkers kijken deskundigen naar de toekomst. Deel 19: Martijn Aslander, duider van de netwerksamenleving.

streeks informatie en mogelijke oplossingen voor problemen uitwisselen. De SER zou daarvoor een goed platform kunnen zijn, maar dan getransformeerd tot een Sociaal Maatschappelijke, Culturele en Economische Raad. Want er is geen economisch model dat rekening houdt met overvloed en altruïsme. Daar moeten andere domeinen bij assisteren. Zo kunnen we uitgroeien tot de polder 5.0.’

#### Trage overheid

De overheid kan volgens hem tientallen miljarden besparen door zich te beperken tot haar kerntaken. Ze moet het mogelijk maken dat de ene mens bijdraagt aan het welzijn van de andere. ‘De overheid vraagt geld aan burgers om er vervolgens dingen mee te doen die ze gratis van burgers kan krijgen. Kijk naar ‘GeenPeil’, een initiatief om 300.000 handtekeningen op te halen om een raadgevend referendum over het associatieverdrag met Oekraïne af te dwingen. In een mum van tijd hebben burgers iets voor elkaar gekregen wat de overheid 40 miljoen euro en wel drie tot vier jaar tijd kost.’

‘De politiek is met wet- en regelgeving en beleid te traag. Betrek burgers meer bij het primaire proces. Voordat je geld hebt om een probleem op te lossen, kan het al gratis opgelost zijn. Als duizenden mensen experimenteren zonder geld, paperassen en vergaderingen, kun

je innoveren zonder risico. Digitalisering zorgt voor dematerialisering en dus voor minder druk op schaarse grondstoffen.’

#### Nieuwe problemen

Maar wat moeten we met die 600.000 extra werklozen, als gevolg van een sterk afgeslankt overheidsorgaan? En hoe onderhouden we de ouderen die door de teloorgang van de pensioenfondsen geen bestaanszekerheid hebben? Aslander: ‘De verzorgingsstaat wordt extreem onhoudbaar. Over dat vraagstuk zal de nieuwe SER, de SCMER, zich moeten buigen.’

Helpt het delen van bronnen en informatie ook bij het oplossen van het gebrek aan grondstoffen en het vluchtelingenprobleem? ‘Die problemen hebben vooral te maken met een verdelingsprobleem. Graan bijvoorbeeld is er genoeg, het moet alleen beter worden verdeeld. En vluchtelingen komen nu massaal naar Europa omdat mensensmokkelaars hun logistiek op orde hebben. In de conflictgebieden is op dit moment niet meer honger en ellende dan in de laatste dertig jaar. Vluchtelingen zijn wat mij betreft welkom, maar ze beseffen niet dat het hier erg duur is en dus niet zo fijn om te wonen. Op het platteland van Frankrijk en Spanje zijn duizenden ontvolkte dorpen met alle faciliteiten. Als de vluchtelingen daar worden ondergebracht, zou dat wellicht een oplossing zijn.’ ■



FOTO Dirk Hol

## SER blikt terug en vooruit na opheffing schappen

Het tijdperk van de schappen is sinds 1 januari dit jaar voorbij. De SER en alle betrokkenen uit de wereld van de schappen hebben op 23 september in een congres teruggekeken op het afgelopen tijdperk en vooruitgezien.

Dagvoorzitter Inge Diepman blikte met Dirk Duijzer terug. Hij is voormalig voorzitter van het Productschap Tuinbouw en bezig met het schrijven van een proefschrift over de schappen.

Staatssecretaris Sharon Dijksma van Economische Zaken ging in haar speech vooral in op de toekomst: 'Een deel van de regelgeving wordt nu onder publieke vlag uitgevoerd. Dit betekent zo'n 200 miljoen euro lastenverlichting voor ondernemers.' Zij weerlegde de kritiek dat niet alle belangrijke taken zouden zijn geborgd: 'Het badwater is inderdaad weggegooid, maar het kind hebben wij nog stevig in de armen.'

SER-voorzitter Mariëtte Hamer overhandigde Dijksma de PBO-special van het SERmagazine. Vervolgens werd er met een panel van Marc Jansen (Centraal Bureau Levensmiddelenhandel), Albert Jan Maat (LTO-Nederland) en Loek Favre (voormalig Productschap Margarine, Vetten en Oliën) en de zaal gediscussieerd over de vraag: 'hoe nu verder zonder de schappen'. ■

## Studiebegeleiding vergroot baankans allochtone jongeren

Jongeren met een niet-westerse achtergrond lopen meer kans om na hun opleiding werkloos te blijven dan autochtone jongeren. Een van de oorzaken is een studie- en beroepskeuze die niet aansluit bij de vraag van de arbeidsmarkt. Intensieve begeleiding hierbij is dan ook van belang, in het bijzonder voor jongeren met een niet-westerse achtergrond. Dat staat in een signalering van de SER: *Studiebegeleiding en loopbaanoriëntatie voor een kleurrijke generatie*.

Drie jongeren van niet-westerse afkomst gingen hierover in gesprek met Mariëtte Hamer tijdens de raadsvergadering van 18 september. Zij vertelden hoe zij zich op hun studie en loopbaan oriënteerden en welke hobbels zij hadden te overwinnen. Mentoren hebben hen geholpen om hun talenten verder te ontwikkelen. Bekijk het filmpje op [www.ser.nl](http://www.ser.nl) bij het persbericht van 18 september 2015. ■



FOTO Dirk Hol

FOTO Shutterstock



FOTO Dirk Hol



## Netwerk voor voordrachtscommissarissen

De SER en het Nationaal Register gaan een netwerk oprichten voor commissarissen die op voordracht van de ondernemingsraad zitting hebben in de raad van commissarissen van een bedrijf; de zogeheten voordrachtscommissarissen. Dit is tijdens een overleg in september besloten.

De voordrachtscommissaris is een niet altijd te benijden persoon, constateerde SER-voorzitter Mariëtte Hamer: 'Hij staat tussen twee vuren: hij is voorgedragen door de werknemers in een onderneming, maar is tegelijkertijd toezichthouder op de ondernemer. Hij is een beetje werknemer, maar ook een beetje de baas. Commissarissen lopen daardoor tegen dilemma's aan. Een netwerk kan nuttig zijn om op vertrouwelijke basis met elkaar te bespreken wat je positie is en wat je wel en niet moet doen. En ook om ervaringen en best practices te delen.' ■

## Adviesaanvraag over gevolgen nieuwe technologie

Het kabinet vraagt de SER advies over de gevolgen van technologische ontwikkelingen voor de arbeidsmarkt. Door technologische ontwikkelingen worden veel werkzaamheden straks wellicht door robots of machines verricht en gaan banen verdwijnen. Aan de andere kant zullen door die ontwikkelingen ook nieuwe werkzaamheden ontstaan.

Expliciete aandacht vraagt het kabinet voor de rol van werkgevers en vakbonden. Nieuwe ontwikkelingen zoals robotisering hebben grote invloed op de manier waarop gewerkt wordt en daarmee op de rol van werkgevers, vakbonden en op de arbeidsverhoudingen.

Nederland heeft goede kansen om te profiteren van de technologische vooruitgang. Nieuwe technologie kan meer welvaart, veiligheid en een hogere levensverwachting opleveren. Het kabinet wil graag van de SER horen hoe we ervoor kunnen zorgen dat iedereen hiervan mee profiteert en er geen groepen langs de kant blijven staan. ■

## Advies over samenstelling SER-leden

De SER heeft op 22 september een oproep in de *Staatscourant* geplaatst, gericht aan algemeen erkende (centrale) organisaties van ondernemers en werknemers. Zij kunnen zich uiterlijk 14 oktober melden als ze menen recht te hebben op het benoemen van leden van de SER.

Aanleiding is de adviesaanvraag van minister Asscher (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) over de samenstelling van de SER in de zittingsperiode 2016-2018. Hij wil weten of de SER reden ziet om iets te wijzigen in de aanwijzing van organisaties die gerechtigd zijn leden en plaatsvervangende leden in de SER te benoemen of in het aantal leden dat elke organisatie kan benoemen.

De SER krijgt elke twee jaar zo'n adviesaanvraag, dat is wettelijk zo geregeld. Bij de advisering houdt de SER rekening met de bepalingen in de Wet op de Sociaal-Economische Raad en het Besluit beleidsregels representativiteit organisaties. ■



Wat zou u doen als u één dag de premier was van Nederland?

Wat zou u met spoed willen veranderen? Mail ons: [sermagazine@ser.nl](mailto:sermagazine@ser.nl)



TEKST Berber Bijma FOTO Dirk Hol

## One day only

**WIE?** Hans Warink (51)

**WAT?** woordvoerder aardbevingen-groningen.nl

**‘Als ik één dag premier was van dit land,** zou ik allereerst eerlijke compensatie regelen voor de mensen die gedupeerd zijn door de aardbevingen in Groningen. Wat er tot nu toe voor de gedupeerden is geregeld, is halfslachtig. Er moet bijvoorbeeld een ruimhartige uitkoopregeling komen voor mensen die uit hun huis willen en één loket voor de afhandeling van bevingschade en schade door bodemdaling.

Verder zou ik een nieuwe nationaal coördinator benoemen in plaats van Hans Alders. Iemand die géén verleden heeft bij de aandeelhouders van de gaswinningsbedrijven noch bij de politiek. Een neutrale coördinator komt betrouwbaarder over bij de Groningse bevolking. Tegelijkertijd zou ik hard werken aan het afbouwen van onze verslaving aan fossiele brandstoffen en ik zou de ontwikkeling van duurzame energie stimuleren.

Iets dat me eigenlijk nog hoger zit dan die aardbevingschade, is het onderwijs. Ik zou het bijzonder onderwijs, op basis van religie, afschaffen. Kinderen kiezen zelf niet voor religieus onderwijs, dat doen hun ouders. De overheid zou ze daartegen in bescherming moeten nemen totdat ze zelf oud en wijs genoeg zijn om een keuze te maken.

Om jongvolwassenen een goede start op de arbeidsmarkt en in de samenleving te geven, zou ik iedereen verplichten minstens één diploma te halen in het beroepsonderwijs. Wie aan die verplichting voldoet, verdient daarmee het recht op een basisinkomen. Zo'n verplichting is een goede stok achter de deur voor ouders die hun kinderen nu soms niet stimuleren om te leren.'